

คติความเชื่อ: แกนหลักในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่น กลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ ภูมิศึกษา ดอยมูเซอ จังหวัดตาก

ดร. วิชรินทร์ จินต์วุฒิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาสถาปัตยกรรม
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทคัดย่อ

พื้นที่จังหวัดตาก มีกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายชาติพันธุ์ตั้งถิ่นฐานมาแต่ดั้งเดิม และเคลื่อนย้ายมาจากหลายแหล่งในประเทศไทยและประเทศใกล้เคียง จากการสำรวจสภาพสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่อาศัยในพื้นที่บริเวณดอยมูเซอพบว่าเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ กำลังสูญหายไปจากพื้นที่ อันเนื่องมาจากอิทธิพลของวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ สภาพเศรษฐกิจของสังคมเมือง และการสื่อสารที่ไร้พรมแดน ที่ส่งผลให้มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงและการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ อย่างไรก็ตาม พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ เป็นชนกลุ่มหนึ่งที่ยังคงรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมดั้งเดิมไว้ได้ จากการศึกษาพบว่าคติความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์มีผลอย่างมากต่อการรักษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ความเชื่อนี้ได้ส่งผลต่อรูปแบบการจัดวางผังเรือนในชุมชน และการใช้สอยพื้นที่ภายในตัวเรือน

คำสำคัญ: การตั้งถิ่นฐาน / เกลือ / อีสาน / ตะวันออกเฉียงเหนือ

Traditional beliefs: the major influence on the preservation of the traditional ethnic groups' houses: the Lahu ethnic group, Doi Muser, Tak province

Watcharin Jinwuth, Ph.D.

Assistant Professor, Faculty of Architecture, Naresuan University

Abstract

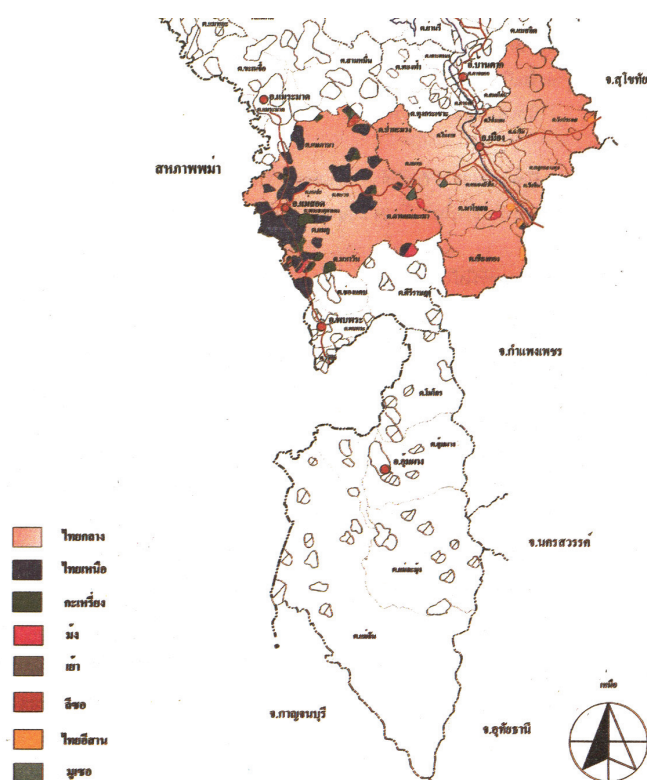
There are various ethnic groups located in Tak province, many who have been resident for a long period together with those who have immigrated recently from various parts of Thailand and surrounding countries. The result of a study of vernacular houses located at Doi Muser (Muser Hill) has found that the traditional architecture of most of vernacular houses is disappearing due to the influences of new construction methods and materials, the economy and borderless communications. This transformation has resulted in changes to their lifestyles and a change to people's social status. However, the Lahu Tribe is one of the ethnic groups who still maintain their traditional architecture for vernacular houses. The study has revealed that traditional beliefs are the major influence on the preservation of the traditional architecture. It has also affected both urban planning and functional planning of the ethnic groups.

1. บทนำ

“สถาปัตยกรรม” ไม่ว่าจะเป็นอาคาร บ้านเรือน สิ่งปลูกสร้าง ตลอดจนสภาพภูมิทัศน์ที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น ล้วนสะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของมนุษย์ ที่ต้องการจะตอบสนองความจำเป็นในการใช้สอยพื้นที่สำหรับการดำรงชีวิต รวมทั้งเพื่อแสดงออกถึงความพึงพอใจทางด้านความงาม ทั้งต่อตนเองและสังคม (บัณฑิต จุลาสัย, 2532) สถาปัตยกรรมแต่ละงานจึงมีคุณค่าสะท้อนให้เห็นความรู้ความสามารถของมนุษย์ในแต่ละสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม ที่สร้างสรรค์ออกมาเป็นผลงานสถาปัตยกรรม โดยผ่านองค์ความรู้ทั้งจากประสบการณ์ของตนเอง บรรพบุรุษ การเรียนรู้จากธรรมชาติ และจากสังคม ทำให้รูปแบบสถาปัตยกรรมในแต่ละพื้นที่และยุคสมัย มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาสร้างสรรค์ของมนุษย์ทั้งทางด้านเทคโนโลยีและศิลปะ รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมของความเชื่อที่ประกอบอยู่ในงานสถาปัตยกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เคลื่อนย้ายมาอาศัยอยู่ในต่างพื้นที่ แต่ยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีของตนไว้ ดังนั้นการศึกษารวบรวมข้อมูลด้านสถาปัตยกรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ จึงมีความน่าสนใจและสำคัญในการศึกษา เพื่อรักษาหลักฐานสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ และเข้าใจถึงสภาพของสังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของบรรพชนในแต่ละสังคมและยุคสมัย การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นนอกเหนือจากจะได้ความรู้มากมายที่เกี่ยวข้องในแง่วิชาการ อีกด้านหนึ่งยังทำให้เข้าใจได้ถึงความคิดสร้างสรรค์ที่ได้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งอาจนำไปสู่การสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมใหม่ที่อยู่บนฐานความรู้และความเข้าใจในลักษณะของท้องถิ่นอย่างถ่องแท้ (อรศิริ ปาณินท์, 2539)

พื้นที่จังหวัดตาก ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ นอกเหนือไปจากกลุ่มไทยกลาง ซึ่งเป็นกลุ่มชนกลุ่มใหญ่ ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่เคลื่อนย้ายอพยพมาจากที่ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ นับได้ว่าเป็นแหล่งอารยธรรมที่มีวัฒนธรรมหลากหลาย และปะปนกันอยู่มากมาย บางกลุ่มก็รักษาวัฒนธรรมของตนไว้ได้อย่างเหนียวแน่น บางกลุ่มก็ปะปนวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเข้ากับวัฒนธรรมที่อยู่ล้อมรอบ แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ สามารถแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์พื้นที่บริเวณออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มไทยถิ่น และกลุ่มชาวไทยภูเขา ภาพที่ 1 แสดงแผนที่กลุ่มชาติพันธุ์เป้าหมายในพื้นที่จังหวัดตาก

จากการสำรวจข้อมูลพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดตาก มีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่หลากหลายกลุ่ม เช่น ลาหู่ (มุเซอตา) มูเซอเหลียง ม้ง และลีซอ โดยเฉพาะในพื้นที่ ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมือง จังหวัดตาก ซึ่งปัจจุบันบริเวณดอยมูเซอเป็นที่ตั้งของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ 6 หมู่บ้าน โดยมีบ้านอุมยอ (บ้านเก่า) เป็นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ ลาหู่ จำนวน 78 ครัวเรือน มีประชากร 302 คน บ้านลีซอ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ จำนวน 48 ครัวเรือน มีประชากร 238 คน บ้านแม่วใหม่ (ม้งใหม่) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จำนวน 94 ครัวเรือน มีประชากร 720 คน บ้านส้มป่อย เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ จำนวน 88 ครัวเรือน มีประชากร 428 คน บ้านห้วยปลาหลด เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ จำนวน 70 ครัวเรือน มีประชากร 243 คน และ บ้านใหม่ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ จำนวน 30 ครัวเรือน มีประชากร 117 คน (ข้อมูลสำรวจปี พ.ศ. 2549) โดยพื้นที่บริเวณนี้มีกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่อาศัยอยู่จำนวนมากที่สุด

ภาพที่ 1: แผนที่กลุ่มชาติพันธุ์เป้าหมายในพื้นที่จังหวัดตาก (กาญจนา เกรียงศรี, 2541)

เดิมบนดอยมูเซอเป็นที่ตั้งของ 3 หมู่บ้านชาติพันธุ์หลัก ได้แก่ บ้านอุมยอ บ้านลีซอ และบ้านม้ง โดยมีกลุ่มชาติพันธุ์พม่าตั้งรกรากภายหลังในปี พ.ศ.2510 ซึ่งอยู่ในเขตปกครองของอำเภอเมืองตาก ต่อมาได้ย้ายมาอยู่ในพื้นที่ของศูนย์สงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดตาก และสถานีทดลองพืชสวนดอยมูเซอ การใช้พื้นที่หมู่บ้านและพื้นที่ทำการเกษตรจึงถูกกำหนดอย่างชัดเจน กระทั่งช่วงปี พ.ศ. 2517-2519 เกิดการแตกตัวของหมู่บ้านอุมยอ ออกไปเป็น 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านส้มป่อย บ้านห้วยปลาหลด และบ้านใหม่ และในปี พ.ศ. 2524 มีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช ทำให้ 2 หมู่บ้าน คือหมู่บ้านห้วยปลาหลด และหมู่บ้านใหม่ ย้ายมาอยู่ภายใต้การกำกับควบคุมของอุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช โดยพื้นที่ของเขตอุทยานครอบคลุมพื้นที่ตั้งของหมู่บ้าน

ต่อมา มีการจัดตั้งตลาดชาวเขาดอยมูเซอที่เริ่มต้นจากการก่อสร้างถนนสายตาก-แม่สอด ทำให้บริเวณนั้นกลายเป็นพื้นที่ที่คึกคักไปด้วยผู้คน ในระยะแรกจึงเป็นการแลกเปลี่ยนซื้อขายระหว่างชาวลาหู่ที่ได้นำเอาของป่ามาขายให้กับเจ้าหน้าที่และบรรดาแรงงานทำถนน กระทั่งปี พ.ศ.2521 ทางจังหวัดตากเห็นความสำคัญของพื้นที่จึงให้มีการจัดตั้งเป็น “ตลาดชาวไทยภูเขาดอยมูเซอ” เพื่อให้ชาวเขานำผลผลิตทางเกษตรที่รัฐส่งเสริมให้เพาะปลูกนำมาขาย และเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดตาก โดยมีศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเป็นผู้ดูแล

ภาพที่ 2: ภาพถ่ายเรือนกลุ่มชาติพันธุ์สมัยใหม่ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ดอยมูเซอ จังหวัดตาก

จากผลการสำรวจข้อมูลภาคสนาม พบว่าเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มได้สูญหายไปจากพื้นที่ อันเนื่องมาจากอิทธิพลของวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ สภาพเศรษฐกิจของสังคมเมือง และการสื่อสารที่ไร้พรมแดนที่แผ่ขยายเข้าไปในพื้นที่ทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ถนนสายหลักซึ่งมีการคมนาคมเข้าถึงชุมชนที่สะดวก พบการเปลี่ยนแปลงอย่างมากด้านสถาปัตยกรรมของเรือนที่พิกอาศัยตามแบบสังคมเมือง ภาพที่ 2 แสดงตัวอย่างเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมตามวัฒนธรรมของสังคมเมือง

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีส่วนทำให้วัฒนธรรมกลุ่มย่อยอยู่ในภาวะวิกฤต และมีแนวโน้มที่จะสูญหายไปมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านภูมิปัญญาสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่น (วัชรินทร์ จินตวุฒิ, 2549) การสูญเสียวัฒนธรรมดังกล่าว ส่งผลให้สังคมของชุมชนอ่อนแอ ขาดอัตลักษณ์ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และกำลังใจ (สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2547) ทั้งนี้พบว่ามีเพียงกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ ที่ยังคงรักษาประเพณี วัฒนธรรม และรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นดั้งเดิมไว้ได้อย่างเหนียวแน่น

จากผลการวิเคราะห์รูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ ณ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ตำบลพะวอ ดอยมูเซอ จังหวัดตาก พบว่าความเชื่อ และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเรือนและการอยู่ มีผลต่อการคงอยู่ของรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอย่างมาก เช่น ประเพณีการบวช แต่งงานและตาย เป็นต้น ซึ่งมักจะเป็นพิธีที่ประกอบบนเรือน มีผู้คน พี่น้องและเพื่อนเข้ามาเยือนบนเรือนและใต้ถุนเรือน ส่งผลให้เรือนต้องมีห้องโถงที่ใหญ่ไว้รองรับ เป็นการแสดงน้ำใจต่อกันในสังคม และส่งผลต่อรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเรือนพื้นถิ่น เช่น การมีพื้นที่ของชานหน้าบ้านเพื่อต้อนรับแขกที่มาเยือนของชาวลาหู่ แม้บางเรือนจะปลูกสร้างเรือนด้วยวัสดุสมัยใหม่ก็ตาม

การศึกษารวบรวมข้อมูลทางสถาปัตยกรรมของเรือนพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่-หู่ นั้น ทำให้ได้ข้อมูลรายละเอียดของสถาปัตยกรรมเรือนดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งเข้าใจความสำคัญของนิเวศทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในอนุรักษ์รูปแบบทางสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่น และวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ในอนาคตได้

2. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการศึกษาเป็น 2 ส่วนคือ

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) การศึกษาค้นคว้างานวิจัยด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์เป้าหมาย เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลด้านประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์และสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่น เป็นแนวทางในการทำวิจัย และรายงานผลการศึกษา

2. การเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย (Field Research) เพื่อดำเนินการรวบรวมข้อมูลภาคสนามทางด้านผังที่ตั้งถิ่นฐานชุมชน สภาพแวดล้อม ลักษณะทางสถาปัตยกรรม รายละเอียดวัสดุและโครงสร้างของเรือนพื้นถิ่น รวมทั้งคติความเชื่อและประเพณีที่ส่งผลต่อการปลูกสร้างเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยใช้เครื่องมือดังต่อไปนี้

2.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยทำการสัมภาษณ์เจ้าของเรือน และผู้นำชุมชน

2.2 การสังเกต (Observation) โดยใช้ทั้งวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สอยเรือน เช่น พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีเสนเรือน พิธีฉลองปีใหม่ เป็นต้น และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เป็นการสังเกตในเชิงสำรวจสภาพทั่วไปของชุมชน แบบแผนการดำเนินชีวิตประจำวัน ที่เกี่ยวข้องกับการอยู่อาศัย

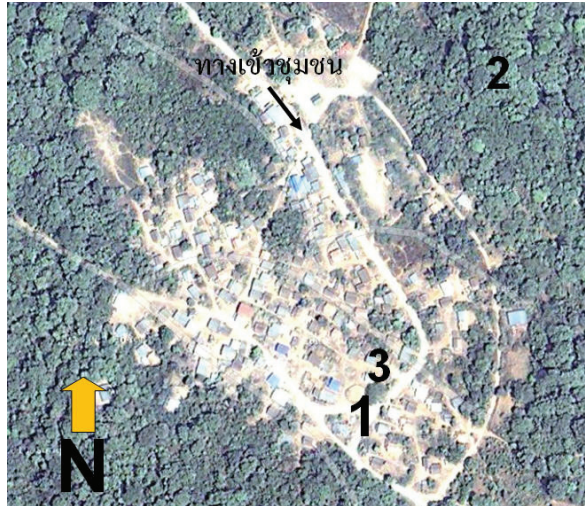
ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการเลือกเรือนพื้นถิ่นเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัย โดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนปราชญ์ ช่างท้องถิ่นและชาวบ้านในชุมชน ที่อยู่อาศัยในพื้นที่เป้าหมายดังนี้

- ก. มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์
- ข. วัสดุกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมท้องถิ่น
- ค. มีความต่อเนื่องของการครอบครอง
- ง. ชุมชนให้ความสำคัญในฐานะของความเป็นอาคารดั้งเดิม
- จ. ผู้อยู่อาศัยเป็นเจ้าของบ้านหรือทายาทเจ้าของบ้าน

3. รายละเอียดผลการศึกษาเรือนพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ จังหวัดตาก

3.1 ข้อมูลทั่วไปชุมชน

“ชาวลาหู่” หรือ “มุเซอคำ” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่นิยมการต่อสู้ เนื่องจากความเชื่อเกี่ยวกับการต่อสู้และการตายเพื่อพระเจ้าหรือผีฟ้า ผู้นำของศาสนามีอำนาจทั้งทางปกครองและทางศาสนา คล้ายกษัตริย์ นอกจากการเป็นตัวแทนของพระเจ้าหรือผีฟ้าแล้ว ผู้นำทางศาสนาของลาหู่ยังสอนให้จับอาวุธรุกรานกลุ่มชาติพันธุ์ใกล้เคียง ต่อมาเมื่อถูกรุกรานก็แตกพ่าย จึงทั้งอาณาจักรให้ตกอยู่ใต้การครอบครองของจีนและพม่า บางพวกอพยพเข้าไปอยู่รัฐกะฉิ่น บางพวกลงมาทางใต้บริเวณเขตดินแดนสิบสองปันนา บางกลุ่มเข้าไปอยู่ในลาวเหนือเวียดนามเหนือ รัฐฉาน (ไทยใหญ่) แล้วอพยพเข้าสู่ตอนเหนือของไทย ชาวลาหู่มีภาษาเป็นของตัวเอง คือ ภาษามูเซอ

ภาพที่ 3: ผังที่ตั้งหมู่บ้านลาหู่ อำเภอเมือง จังหวัดตาก (ที่มา: maps.google.com)

(ตำแหน่งที่ 1 = ลานจะคี, 2 = ป่าช้าหมู่บ้าน และ 3 = บ้านปุจารย์)

ปัจจุบันหมู่บ้านลาหู่ ตั้งอยู่ภายในพื้นที่ของหมู่บ้านศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดตาก ตั้งอยู่ที่หมู่ 6 ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมือง จังหวัดตาก บนดอยมูเซอในความดูแลของกรมประชาสงเคราะห์ ชาวลาหู่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเพาะปลูกพืชไร่ และเลี้ยงสัตว์บ้าง ทุกปีชาวลาหู่จะจัดงานฉลองรับวันขึ้นปีใหม่ โดยปุจารย์เป็นผู้กำหนดวัน ส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ระยะเวลาของการจัดงานขึ้นอยู่กับว่าผลผลิตที่ได้ในปีที่แล้วว่าดีหรือไม่ ถ้าผลผลิตดีก็อาจจัดงานได้หลายวัน แต่ถ้าผลผลิตไม่ดีก็จะจัดงานเพียงสามวันเท่านั้น

จากลักษณะการวางผังหมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ หมู่ 6 ตำบลแม่ท้อ พบว่าบ้านส่วนใหญ่สร้างบนเนิน มีผืนป่าล้อมรอบหมู่บ้านและมีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยสำหรับส่วนพื้นที่สาธารณะไว้ชัดเจน เช่น ลานจะคี ป่าช้าหมู่บ้าน เป็นต้น หมู่บ้านลาหู่แห่งนี้ตั้งอยู่ค่อนข้างลึกจากปากทางเข้าถนนหลวงสายตาก-แม่สอด ทั้งนี้มีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง และลีซอ ตั้งหมู่บ้านอยู่ก่อนหน้า โดยเรือนลาหู่แต่ละหลังจะไม่ปลูกเรือนติดกันจะมีที่ว่างล้อมรอบเพื่อการเข้าถึงโดยง่าย เรือนแต่ละหลังจะมีถนนผ่านด้านข้าง ทำให้เข้าถึงตัวเรือนได้ง่าย หมู่บ้านมีถนนสายหลัก 2 สาย ลักษณะเป็นรูปเกือกม้าซ้อนกัน 2 ชั้น และใช้เส้นทางสัญจรนี้เพื่อแบ่งแนวอาณาเขตของบ้านแต่ละหลัง โดยมีผืนป่าล้อมรอบชุมชนง่ายต่อการเข้าไปล่าสัตว์ หรือหาพืชผักในป่า ในบริเวณของหมู่บ้านไม่พบแหล่งน้ำใกล้กับชุมชน

3.2 ประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรมของชาวลาหู่

กลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่มีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ เช่น ผีบรรพบุรุษ ผีเห้ายผีเรือน ผีประจำหมู่บ้าน ทั้งนี้ เชื่อว่ามีทั้งผีดีและร้ายที่สถิตตามที่แตกต่างกัน ทั้งในเรือน และบริเวณหมู่บ้าน เช่น ผีหมู่บ้าน ผีเรือน เป็นผีที่คอยให้ความคุ้มครอง ส่วนผีน้า ผีป่า ผีดอยและผื่นอื่นๆ ที่อยู่นอกบ้าน ถือเป็นผีร้ายที่ให้โทษต่อคน ตัวอย่าง เช่น ผีบ้าน ผีเรือน ที่ชาวไทยเรียกว่าศาลพระภูมิ หรือเจ้าที่ในหมู่บ้าน จะช่วยคุ้มครองสมาชิกในครอบครัวนั้นๆ ในขณะที่ ผีป่า เจ้าเขา เจ้าที่ เมื่อคนเข้าไปทำสิ่งไม่ดีให้กับสถานที่ๆ นั้น ผีจะทำคนนั้นมึนเป็นไป และเมื่อไปลบหลู่ที่แห่งนั้นแล้ว ก็จะต้องไปหาหมอผีมาแก้บน หรือทำพิธีตามความเชื่อชาวลาหู่

ภาพที่ 4: การเดินรำฉลองปีใหม่ ณ ลานจะคีประจำ หมู่บ้าน
ภาพที่ 5: บ้านปู่จารย์คนปัจจุบันของหมู่บ้านลาหู่
จังหวัดตาก

หญิงชายชาวลาหู่เมื่ออายุครบ 14-15 ปีก็สามารถแต่งงานกันได้ ชายหญิงมีสิทธิเสรีภาพในเรื่องรักใคร่ แต่งงานกันได้ตามสมัครใจ การเที่ยวสาวมีการร้องเพลงเกี่ยวพาราสักัน หากมีการได้เสียกันก่อนแต่งจะต้องทำการเซ่นผีเรือน และต้องไปคลอดลูกในป่าเพื่อเป็นการทำโทษ การแต่งงานไม่นิยมจัดพิธีเอ็กเกรกมีเพียงปู่จารย์ผูกข้อมืออวยพร ชาวลาหู่รักบุตรสาวมากกว่าบุตรชาย เพราะชายแต่งงานแล้วต้องไปอยู่บ้านพ่อตาแม่ยาย ทำงานรับใช้แล้วจึงออกไปตั้งบ้านเรือนอยู่ต่างหาก หรืออาจอยู่ตลอดไปหากพ่อตาแม่ยายมีบุตรสาวเพียงคนเดียว

งาน “กินวอ” หรืองานวันขึ้นปีใหม่นี้ ตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 1 ต่อจากแรม 15 ค่ำ เดือน 12 ซึ่งเป็นประเพณีที่สืบสานต่อกันมายาวนานหลายร้อยปี โดยงานปีใหม่ของชาวลาหู่ จะมีการ “เต๋นจะคี” และ “รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ” เพื่อสร้างบุญต่ออายุให้ตัวเอง โดยมี ปู่จารย์เป็นผู้ประกอบพิธี สิ่งที่เป็นจุดสำคัญในการจัดงานปีใหม่ของชาวลาหู่ คือ การเต๋น “จะคี” สร้างบุญ ต่ออายุ โดยจัดกิจกรรมที่ลานจะคีประจำทุกหมู่บ้าน ซึ่งถือเป็นลานศักดิ์สิทธิ์ โดยมีจอมปลวกอยู่กลางลาน ผู้ใดจะเข้ามาทำในสิ่งไม่ดีไม่งามไม่ได้ รวมทั้งห้ามสัตว์ทุกชนิดเข้าไปจึงมีการล้อมรั้วแน่นหนา ห้ามเข้าไปในช่วงเวลาอื่นนอกจากประเพณีสำคัญเท่านั้น และต้องมีปู่จารย์เป็นผู้นำประกอบพิธี ทั้งนี้ การจัดงานปีใหม่ของชาติพันธุ์ลาหู่ นั้น จะมีชาวลาหู่จากที่อื่นๆ รวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ผู้อยู่อาศัยบนที่สูงกลุ่มต่างๆ เข้าไปร่วมงานจำนวนหลายพันคน

ชาวลาหู่ปกครองชุมชนด้วยกฎเกณฑ์แบบจารีต และความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผี ได้แก่ ผีฟ้า (กือชา) เปรียบเสมือนพระเจ้าเป็นผู้สร้างสรรค์สิ่งดีงามในโลก ผีฟ้าที่มีอิทธิพลที่สุด คือ อาชาฟูคู (ขจัดภัยบุรุษพัฒนา, 2538) โดยปู่จารย์เป็นตัวแทนผีฟ้า เป็นผู้รักษาความเป็นระเบียบของคนในกลุ่มชาติพันธุ์ และทำหน้าที่คุ้มครองหมู่บ้าน หากเมื่อใดเกิดปัญหาที่ขัดต่อจารีตประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ ปู่จารย์จะทำหน้าที่ตักเตือนและลงโทษ เช่น ถ้าหากชายหญิงได้เสียกันก่อนแต่งงานและตั้งครุภรรยา จะโดนลงโทษให้ผู้หญิงไปคลอดลูกในป่าเพียงลำพัง รวมทั้งต้องเสียผีให้กับคนในชุมชน เป็นต้น บทลงโทษที่หนักเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สามารถรักษาความสงบของคนในหมู่บ้านได้ ชาวลาหู่เองจึงให้ความสำคัญในการรักษาประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์โดยมีปู่จารย์เป็นแกนนำสำคัญ

สังเกตได้ว่า “ความเชื่อ” มีผลอย่างมากต่อการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของชาวลาคู โดยมีการกำหนดตัวบุคคลที่ชัดเจนเป็นตัวแทนของความเชื่อที่เป็นรูปธรรม และมีประเพณีที่แสดงออกถึงความนับถือในตัวผู้นำด้านจิตวิญญาณ นี่อาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ยังทำให้ชาวลาคูสามารถรักษาวัฒนธรรมประเพณีและสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นไว้ได้อย่างเหนียวแน่น

สำหรับความเชื่อที่มีผลต่อสถาปัตยกรรมนั้น มีรายละเอียดที่รวบรวมจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

- ก. เรือนลาคูที่ปลูกสร้างขึ้นใหม่นั้น ถูกกำหนดให้หันหน้าเรือน หันไปทางบ้านของปู่จารย์ เพื่อแสดงความเคารพต่อผู้นำทางด้านจิตวิญญาณชุมชน
- ข. การวางหลุมคาหนึ่งมัดบริเวณยอดจั่ว เรียกเรือนลักษณะนี้ว่าบ้านทรงหางกระรอก เป็นความเชื่อที่สามารถป้องกันสิ่งไม่ดีเข้ามาในเรือนได้ (ประโยชน์การใช้สอยเพื่อป้องกันน้ำฝนสาดเข้ามาบริเวณหน้าบ้านของเรือน)
- ค. กำหนดให้มีห้องผีบรรพบุรุษไว้ในตัวเรือน และให้มีพิธีเซ่นไหว้ผีเรือนในช่วงเทศกาลสำคัญ รวมทั้งกำหนดให้จัดส่วนนอนของเจ้าของเรือนไว้ใกล้ห้องผีบรรพบุรุษ ยกเว้นผู้ที่มิฐานะยากจน ไม่ต้องมีห้องผีในตัวเรือนก็ได้
- ง. พิธีที่ประกอบบนเรือน ส่งผลให้เรือนต้องมีห้องโถงที่ใหญ่ไว้รองรับ เป็นการแสดงน้ำใจต่อกันในสังคม เช่น การมีพื้นที่ของชานหน้าบ้านเพื่อต้อนรับแขกที่มาเยือนของชาวลาคูจากจังหวัดอื่น เป็นต้น
- จ. การปลูกเรือนใหม่ต้องทำในช่วงฤดูหนาวเท่านั้น เชื่อว่าผีเรือนจะคุ้มครองผู้อยู่อาศัย (จากการสังเกตพบว่าช่วงเวลาดังกล่าว ไม่นำมาใช้สร้างเรือนจะมีแมลงลงในเนื้อไม้บ่อย ส่งผลให้ตัวเรือนมีอายุการใช้งานที่ยาวนาน)
- ฉ. กำหนดให้มีแม่เตาไฟไว้ในเรือน (ควันไฟจากเตาช่วยในการถนอมอาหาร และช่วยให้ไม่มีแมลงมากินเนื้อไม้และหลุมคาของเรือน)
- ช. ความเชื่อในเรื่องการวางโครงไม้รับพื้นเรือนให้ถี่ (มีประโยชน์ช่วยให้ตัวเรือนสามารถรับน้ำหนักได้มาก เนื่องจากในช่วงวันปีใหม่จะมีการเดินรำที่บริเวณชานเรือนของคนจำนวนมาก)

3.3 ลักษณะทางสังคม

สังคมชาวลาคูจะสืบสายตระกูลฝ่ายมารดา ชายหญิงมีสิทธิและฐานะเท่าเทียมกัน ชาวลาคูนับถือ “ปู่จารย์” ในฐานะตัวแทนของผีฟ้าหรือพระผู้เป็นเจ้าเป็นหมอศาสนาประจำหมู่บ้าน ปัจจุบันเป็นผู้หญิงชื่อ “ป้าสี” ทำการสวดอ่อนน้อนขอความพิทักษ์จากผีฟ้าก่อกุศล มีการเดินรำทางศาสนาเพื่อพิธีกรรมบูชาแก่พระเจ้า ถือเป็นการลบล้างบาป

ชาวลาคูมีการรักษาด้วยยารากไม้ต้ม การนึ่งผิงแดดผิงไฟ การเสียวทายผีและเซ่นสังเวย และการให้ปู่จารย์ทำพิธีเรียกขวัญ เมื่อขวัญหรือวิญญาณของผู้ป่วยล่องลอยไปจากตัว การคลอดบุตรของชาวลาคู มารดาของหญิงตั้งครรภ์จะเป็นผู้ทำคลอด ไม่มีหมอตำแย มีการผูกคอตายที่ข้อมือและรอบคอเด็กป้องกันปีศาจร้ายรบกวน หากคนในหมู่บ้านเจ็บป่วยกันมากหรือเกิดโรคระบาด ปู่จารย์จะประกาศให้ชาวบ้านทุกคนร่วมกันทำบุญ ทุกบ้านจะฆ่าไก่ทำพิธีมัดมือ แต่หากมีคนป่วยมากจะเรียไรเงินซื้อหมู มีการนำเครื่องสักการะปูผ้ายไปบูชาที่เรือน หรือนำไปที่บ้านปู่จารย์ ฆ่าหมูต้มแบ่งไปเซ่นผีฟ้า

กือชา ชาวลาหู่นิยมอาบน้ำกันปีละครั้งเพราะกลัวฝนน้ำทำร้าย ผิวพรรณจึงขาวเหลืองอย่างชาวจีน มีพิธีอาบน้ำแล้วเปลี่ยนเสื้อผ้าใหม่ในปีหนึ่ง ปัจจุบันพบว่าชาวลาหู่อาบน้ำมากขึ้น โดยมักพบการสร้างห้องน้ำไว้ใกล้เรือนที่ปลูกใหม่

3.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ตามบริบททางประวัติศาสตร์ชาวลาหู่บนดอยมูเซอ ได้อพยพมาตั้งรกรากและทำมาหากินบนดอยมูเซอตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยเฉพาะปลูกฝิ่นเป็นรายได้หลัก ปลูกข้าว (ข้าวดอยหรือข้าวไร่) ไร่บรีโค และล่าสัตว์หาของป่า เป็นระบบผลิตที่พึ่งพาป่า กระทั่งเมื่อยุคการพัฒนาพื้นที่สูงของหน่วยงานรัฐ ทำให้ชาวลาหู่ และกลุ่มชาติพันธุ์บนดอยมูเซอ ซึ่งเป็นชาวเขาที่เข้ามาทำการบุกรุกพื้นที่ป่าค้ายาเสพติด ทำให้เลื่อนลอย ถูกจำกัดการใช้พื้นที่และจำกัดขอบเขตหมู่บ้านไม่สามารถขยายได้ต่อไป ส่งผลให้ชาวลาหู่ปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการผลิต เป็นการเพาะปลูกในพื้นที่จำกัด การล่าสัตว์ หาของป่าและปลูกฝิ่นกลายเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย ขณะเดียวกันหน่วยงานรัฐได้เข้ามาส่งเสริมให้ปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น กาแฟพันธุ์ และพืชผักผลไม้เมืองหนาวหลายชนิดสามารถเพาะปลูกในพื้นที่ขนาดเล็กและเก็บเกี่ยวได้ตลอดปี ต่อมาชาวลาหู่และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้นำเอาผลผลิตที่เพาะปลูกได้มาจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้ที่ตลาดชาวเขา ซึ่งทางหน่วยงานรัฐได้จัดสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2521 ชาวลาหู่นิยมทำไร่ข้าว ข้าวฟ่าง พริกข้าวโพด ฝ้าย มันฝรั่ง กระหล่ำปลี ผักกาด ฯลฯ ทั้งพันธุ์ข้าวเหนียวและพันธุ์ข้าวเจ้า นิยมปลูกข้าวโพดใช้เป็นอาหารไก่ หมู และม้า

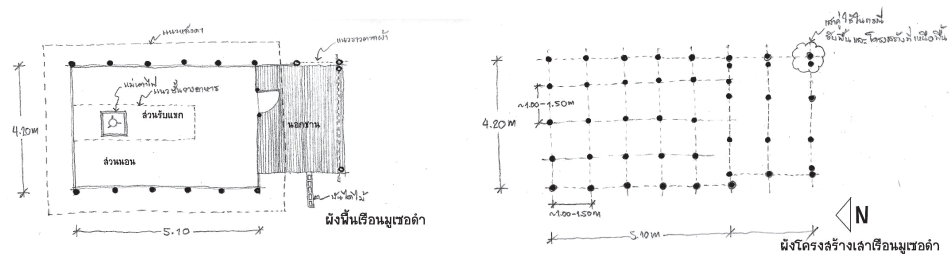
ถ้าเปรียบเทียบฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่บริเวณนี้ ก็ถือว่ากลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ชั้นยากจนที่สุด อาจเนื่องมาจากสภาพที่ตั้งหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลจากถนนสายหลัก ความพอเพียงของคนในชุมชนที่ไม่ต้องการดิ้นรนในเรื่องทำกิน เนื่องจากมีผืนป่าที่สามารถหาแหล่งอาหารได้ตลอดเวลา รวมทั้งลักษณะของพื้นที่ป่าที่ไม่สามารถทำเป็นพื้นที่เพาะปลูกได้เหมือนอย่างที่ตั้งของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ

3.5 ลักษณะสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่น

จากการลงพื้นที่สำรวจภาคสนามสัมภาษณ์และทำรังวัดหมู่บ้านชาวลาหู่ พบเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ ประมาณ 100 หลังคาเรือน โดยสำรวจพบเรือนที่ปลูกสร้างด้วยวัสดุและรูปแบบเรือนสมัยใหม่ประมาณ 10 หลัง โดยเรือนหลังแรกที่คุณะผู้วิจัยทำการสำรวจรังวัดเป็นเรือนของนางนงพร ภูคำแก้ว อายุ 45 ปี อายุเรือนประมาณ 10 ปี เป็นเรือนที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน ลักษณะของเรือนเป็นเรือนโครงสร้างไม้เนื้อแข็ง พื้นเป็นไม้ไผ่ผ่าซีก ส่วนผนังเป็นไม้ไผ่สานหรือผ่าซีก หลังคามุงด้วยหญ้าคา ภายในไม่มีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยไว้ชัดเจน มีเตาไฟอยู่ 1 เตา ไม่มีห้องผี เนื่องจากนางนงพรมีฐานะยากจน จึงไม่มีเงินเพียงพอสำหรับขยายเรือนและทำบุญเลี้ยงผี

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านตะวัน แสนพัฒนา กล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับการปลูกเรือนของชาวลาหู่ว่าเรือนที่เจ้าของพรมีฐานะจะทำห้องผีไว้ในห้องนอนตนเอง สำหรับเรือนลาหู่ส่วนใหญ่จะหันหน้าบานและประตูทางเข้าเรือนไปเรือนของปู่จารย์เพื่อแสดงความเคารพ แต่ทั้งนี้การหันหน้าเรือนก็ยังขึ้นอยู่กับลักษณะของสภาพพื้นที่ตั้งเป็นสำคัญด้วย

ผังเรือนดั้งเดิมจะมีการแบ่งพื้นที่เพียง 2 ส่วนคือ ส่วนชานกับส่วนห้อง โดยพ่อแม่จะนอนด้าน ลีกลสุดของห้อง ส่วนลูกจะนอนอยู่ใกล้ประตู ตัวเรือนส่วนใหญ่ไม่มีหน้าต่าง มีเพียงทางเข้าออกเพียง ทางเดียว หากต้องการพื้นที่ใช้สอยเพิ่มจะทำการสร้างเรือนใหม่ติดกับชานเดิม ส่วนแม่เตาไฟถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเรือน ซึ่งนอกจากจะใช้เพื่อทำและถนอมอาหารแล้ว คว้นของเตาไฟยังมีส่วนช่วยยืดอายุการใช้งานของหลังคาหญาคา ซึ่งบางหลังใช้เวลา 3 ปี จึงจะเปลี่ยนหลังคาชุดใหม่ ในการปลูกเรือนหรือปรับปรุงเรือน ชาวลาหู่มักจะทำการก่อสร้างหรือปรับปรุงเรือนในช่วงฤดูหนาว ด้วยเหตุผลที่ว่าในฤดูหนาวแบ่งในเนื้อไม้มีน้อยทำให้เมื่อนำไม้มาใช้ปลูกเรือนจะไม่ค่อยมีแมลงกินไม้ มีอายุยืนยาวกว่าไม้ที่ตัดในฤดูร้อน

ภาพที่ 6: ผังเรือนและโครงสร้างเสาเรือนลาหู่ จังหวัดตาก (หน่วยเป็นเมตร)

จากการสังเกตพบว่า ชาวลาหู่นิยมสร้างบ้านเรือนตามแบบกลุ่มชาติพันธุ์พื้นที่สูง การเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้านไม่พิถีพิถันนัก มักสร้างบ้านเรือนเป็นกระท่อมยกพื้นสูง ใช้อาศัยหลบหนาว เพียงชั่วคราว อาจเพราะบรรพบุรุษนิยมโยกย้ายถิ่นเสมอ เรือนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจะมีลักษณะทาง สถาปัตยกรรมที่คล้ายคลึงกันโดยเฉพาะในส่วนของหลังคา ซึ่งมีการวางหญาคาหนึ่งมัดบริเวณยอด จั่ว คนท้องถิ่นเรียกเรือนลักษณะนี้ว่าบ้านทรงทางกระรอก ซึ่งกล่าวได้ว่าองค์ประกอบของเรือนส่วนนี้ เป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมเฉพาะของเรือนชาวลาหู่ที่ว่าได้ แต่ทั้งนี้ก็ยังพบการเปลี่ยนแปลงวัสดุ ก่อสร้างในบางเรือนโดยเฉพาะเจ้าของเรือนที่มีฐานะดี เช่น มีการใช้ไม้แผ่นเป็นผนังแทนการใช้ไม้ไผ่ ขัดแตะ หรือการมุงหลังคาลอนคู่แทนหลังคาหญาคาเดิม เป็นต้น พบว่าในช่วงเวลากลางวัน สมาชิก ในครอบครัวส่วนใหญ่จะไปอยู่ในเรือนเดิม เนื่องจากตัวเรือนพื้นดินเดิมมีอากาศที่เย็นสบายกว่าเรือน ที่สร้างจากวัสดุสมัยใหม่ สามารถถ่ายเทความร้อนบริเวณหลังคาได้ดี

จากภาพที่ 9 และ 10 แสดงให้เห็นรูปแบบการเปลี่ยนแปลงผังของเรือนจากเรือนเดี่ยวเป็น เรือนกลุ่ม โดยใช้นอกชานเป็นตัวเชื่อมต่อห้องต่างๆที่เพิ่มขึ้น หากเรือนมีจำนวนห้องมากกว่า 2 ห้อง จะ ใช้สอยห้องหนึ่งเป็นครัวไฟ แยกออกจากห้องนอน ซึ่งเดิมอยู่ภายในในห้องเดียวกัน

จากการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนในหมู่บ้านจากเรือนไม้ไผ่เป็นเรือนไม้ แผ่นหลังคาจากมุงด้วยหญาคาเป็นมุงกระเบื้องลอนคู่ และผนังเรือนมีหน้าต่าง แม้จะเพียงไม่กี่หลัง ก็ตาม ก็แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลจากค่านิยมภายนอกที่ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในชุมชน ทั้งนี้

จากการสังเกตพบว่าผู้นำทางจิตวิญญาณหรือปุจารย์มีอิทธิพลอย่างมาก ที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมของชุมชนทั้งในเชิงกายภาพของบ้านเรือน ได้แก่ รูปแบบการจัดวางผังของบ้านเรือนในชุมชน รวมทั้งการใช้สอยพื้นที่ภายในเรือน ประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อ สอดคล้องปัจจัยที่สำคัญที่ยังคงทำให้หมู่บ้านลาหู่แห่งนี้ยังคงรักษารูปแบบเรือนดั้งเดิมได้ คือ สภาพเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งเมื่อเทียบฐานะกับเผ่าอื่นๆ พบว่าชาวลาหู่มีฐานะที่ยากจนที่สุด และนั่นทำให้ชาวลาหู่ไม่มีรายได้พอที่จะไปซื้อวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ เพื่อปลูกสร้างหรือปรับปรุงเรือนของตนได้

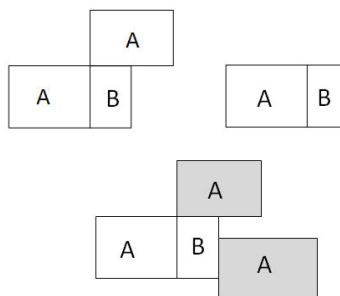
ภาพที่ 7: รายละเอียดเสาเรือนรับเสารเรือน

ภาพที่ 8: รูปภาพเรือนลาหู่ อำเภอเมือง จังหวัดตาก

ภาพที่ 9: เรือนผู้ใหญ่บ้านที่ปลูกเรือนนอนด้วยวัสดุก่อสร้างและรูปทรงสมัยใหม่

A = เรือนนอน B = นอกชาน

ภาพที่ 10: ภาพแสดงให้เห็นแนวทางการเปลี่ยนแปลงพลวัตรของจากเรือนเดี่ยวไปเป็นเรือนกลุ่ม

4. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ มีทั้งปัจจัยภายนอกซึ่งเกิดจากบริบทที่แวดล้อมชุมชน และปัจจัยภายในซึ่งเกิดจากตัวกลุ่มชาติพันธุ์เอง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ใช่เฉพาะในส่วนของตัวสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นและความเชื่อ แต่รวมถึงสภาพแวดล้อมของชุมชน การคมนาคม ระบบสาธารณูปโภคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจน อาจต้องยอมรับว่าการอนุรักษ์โดยการพยายามรักษาเรือนพื้นถิ่นที่มีชีวิตให้มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเรือนเหมือนเมื่อครั้งอดีตนั้นเป็นไปได้ยาก เนื่องจากสิ่งแวดล้อมภายนอกจากสังคม

กลุ่มใหญ่นั้นมีการเปลี่ยนแปลงมากมายและรวดเร็ว ซึ่งพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ความมั่นคงถาวร และความเป็นอยู่ที่ดี ทำให้ชุมชนนั้นต้องปรับตัวเพื่ออยู่รอดบนความเปลี่ยนแปลงให้ได้ และพยายามคงไว้ซึ่งจิตวิญญาณซึ่งแสดงตัวตนของกลุ่มชน

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำทางจิตวิญญาณหรือปุโรหิตมีอิทธิพลมากในการรักษาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ รูปแบบการจัดวางผังเรือนในชุมชน การใช้สอยพื้นที่ภายในตัวเรือน ประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น ความเชื่อในเรื่องของผี เป็นปัจจัยสำคัญทำให้หมู่บ้านลาหู่ยังคงสถาปตยกรรมพื้นถิ่นแบบดั้งเดิมไว้ได้ โดยอาศัยการสอดแทรกอยู่ในพิธีกรรมต่างๆ ที่สืบทอดต่อกันมา ทั้งนี้เป็นไปเพื่อรักษาความสงบสุขและดำรงอยู่ซึ่งเผ่าพันธุ์ของตน

สภาพเศรษฐกิจของชุมชนเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการคงอยู่ของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ซึ่งชาวลาหู่ยังคงอาชีพหาของป่าและการเพาะปลูกพืชไร่ ต้องอาศัยป่าด้านหลังหมู่บ้านในการทำมาหากิน ทั้งนี้เมื่อเทียบฐานะกับเผ่าอื่นๆพบว่าชาวลาหู่มีฐานะที่ยากจนที่สุด ทำให้ชาวลาหู่ไม่มีรายได้พอที่จะไปซื้อวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ เพื่อปลูกสร้างหรือปรับปรุงเรือนของตนได้

การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้ผล อาจไม่ใช่อยู่ที่การพยายามรักษาตัวเรือนพื้นถิ่นให้คงรูปแบบสถาปัตยกรรมดั้งเดิมเอาไว้ แต่ควรเป็นการเข้าไปบริหารจัดการที่นิเวศวัฒนธรรมของชุมชนแทน โดยสร้างเหตุปัจจัยที่จะส่งผลการคงอยู่ของเรือนพื้นถิ่นที่เป็นผลลัพธ์ เช่น การวางนโยบายในการรักษาป่าชุมชนเพื่อเป็นพื้นที่ทำกิน นโยบายในการกำหนดรูปแบบการปกครองชุมชนเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กาญจนา เกรียงศรี. (2541). พจนานุกรมภาษากลุ่มชาติพันธุ์ 9 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง. จังหวัดพิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ขจิตกัย บุรุษพัฒน์. (2538). ชาวเขา. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์แพรวพิทยา.
- บัณฑิต จุลาสัย. (2532). การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชนชั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วชิรินทร์ จินต์วุฒิ. (2549). การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดพิษณุโลก. นำเสนอในการประชุมนเรศวรวิจัย ครั้งที่ 2, พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2547). แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.